

will also recognize and enforce judgments given by courts of other contracting states designated in a non-exclusive choice of court agreement.

The convention generally does not permit the application of the forum non conveniens rule, familiar in the USA. Similarly, the doctrine of lis pendens, familiar in the EC, will not apply. The certainty of parties is further promoted by presumption of exclusivity of choice of court agreements.

Although the author points out some objections to several its provisions, he is convinced; the new

convention brings regulation, which is needed and beneficial. If the generally shared optimistic expectations come true and enough states become parties, litigation (in courts) may become a viable alternative to arbitration in international dispute resolution.

Part I of the article is dedicated in particular to the scope of the convention and its rules on jurisdiction.

Part II deals primarily with rules on recognition and enforcement of judgments. The whole article is concluded with appraisal of the convention in question.

Povinná rodinná mediace?

ONDŘEJ FRINTA

I. Obecně

Otázky spojené s alternativním řešením sporů v rámci rodiny se v současnosti stávají stále aktuálnější. Proč tomu tak je, vystihla jubilantka (docentka Radvanová – pozn. redakce) výstižně ve své stati s názvem „Význam rodinné mediace“.¹⁾ Hned v úvodu této stati uvádí: „Požadavek ‚odpovědnosti za svůj vlastní život‘, který je zdůrazňován (a často nepochopen a zkreslován), přehlazuje tradici pospolitě odpovědnosti za rodinu, její stabilitu jako celku, i za ty její členy, kteří mají problémy, potřebují pomoci či nejsou zatím či dostatečně zaopatřeni. (...) Složitost rodinných vztahů a působení strukturálních jevů, resp. ‚destrukce‘ života v rodině a tradiční představy o poslání jedince stále ovlivňují různé úvahy o rodině a existenci s ní souvisejícího rodinného práva.“²⁾

Zmíněná „destrukce“ rodinného života vede k nárůstu sporů, které jsou mimořádně zatěžující nejen pro jejich přímé aktéry, ale i pro celé jejich rodinné okolí. Právo však není všemocné a zjednání nápravy jeho prostředky a postupy má své hranice. Pro spory mezi členy rodiny je charakteristické, že i po jejich vyřešení po věcné stránce, čistě dle pravidel právních, přetrvávají i nadále mezi stranami negativní emoce, což rodinu destabilizuje. „Jsou-li i jinde hranice, kam až může právo zasáhnout, jsou na tomto poli³⁾ mnohem osudnější. (...) Bude-li nutno, aby me-

zi mužem a ženou, mezi rodiči a dětmi, rozhodlo spornou věc právo, je to již neštěstí, ne-li úplně ztroskotání.“⁴⁾

Proto jsou hledána řešení, jak rodině ohrožené konfliktem pomoci jinak, za použití prostředků, které nemají s právem co do činění, tj. nevykazují rysy donucující povahy.⁵⁾ Jedním z nich je užití mediace v rámci rodiny. Obecně lze mediaci charakterizovat jako specifickou metodu komunikace, při níž se účastní třetí (nezávislá) strana, která má svým působením napomoci k nalezení řešení konfliktu mezi účastníky.⁶⁾ V souvislosti s konflikty, které mohou vznikat v rámci širší či užší rodiny, a které je možno řešit za pomoci mediátora, lze lišit mezi mediací rodinnou a rozvodovou. Prvá z uvedených možností se uplatní při řešení sporů ve vzájemném soužití. Z definice je ovšem zřejmé, že půjde o takové konflikty, které nevyústí v rozchod znesvářených partnerů. Druhá forma mediace si klade za cíl řešení otázek spojených s rozvodem manželů. Půjde především o otázky související s úpravou výchovy nezletilých dětí, styku rodiče s nezletilým dítětem v době po rozvodu, stranou nemusí zůstat ani otázky majetkové. Na roveň mediaci rozvodové lze postavit mediaci, která se zabývá obdobnou problematikou, ovšem nikoli mezi rozvádějícími se manžely, nýbrž mezi rozcházejícími

JUDr. Ondřej Frinta,
Ph.D., katedra
občanského práva
Právnické fakulty
Univerzity Karlovy
v Praze

Příspěvek z Pocty
Sentě Radvanové
k 80. narozeninám
(redakčně zkráceno)

1) RADVANOVÁ, S. Význam rodinné mediace. *Právo a rodina*, 2001, č. 6, s. 9n.

2) *Ibidem*, s. 8 – 9.

3) Tj. na poli rodinného práva, pozn. O. F.

4) SVOBODA, E. *Rodinné právo československé*. Praha: Vesmír, 1935, s. 7.

5) Např. již od šedesátých let minulého století začaly u nás postupně vznikat manželské poradny.

6) Srov. MANDOVÁ, M.; VINAŘOVÁ, J. Mediace jako způsob řešení konfliktů. *Právo a rodina*, 2004, č. 12, s. 21.

se partnery. V souvislosti s nárůstem počtu nesezdaných soužití lze očekávat, že poptávka po této formě mediace může v budoucnu narůstat.

II. Mezinárodní dokumenty

Důležitost a význam, jaký je odborníky připisován metodám založeným na alternativním (mimosoudním) řešení sporů, patrně nejlépe dokládá skutečnost, že problematika mediace, ať v obecnosti či přímo mediace rodinné, je zmiňována v různých dokumentech mezinárodního významu. Hlavní impuls vzešel z třetí Evropské konference o rodinném právu, která se konala v roce 1995 ve španělském Cádizu.

II.1. Evropská úmluva o výkonu práv dětí

Již v Evropské úmluvě o výkonu práv dětí z roku 1996⁷⁾ nacházíme ustanovení, které vybízí smluvní strany této úmluvy k podpoře zprostředkování (mediace), ale i dalších způsobů řešení sporů týkajících se dětí. Jedná se konkrétně o článek 13 této úmluvy, který zní: „S cílem předcházet sporům, řešit spory nebo předcházet soudním řízením týkajícím se dětí, smluvní strany budou podporovat zprostředkování a další způsoby řešení sporů a jejich využití za účelem dosažení dohody v případech, kde je to namístě, a které smluvní strany vymezí.“ Obsah tohoto ustanovení je z našeho hlediska zajímavý nejen tím, že nabádá smluvní strany úmluvy k tomu, aby podporovaly alternativní (mimosoudní) řešení sporů týkajících se dětí, ale také tím, že přehledně vypočítává funkce, které může mediace (či jiné mimosoudní metody řešení sporů) plnit. Z uvedeného vyplývá, že:

a) Včasné užití mediace je schopno předcházet vzniku sporu uvnitř rodiny, resp. může zabránit tomu, aby vzniklý spor přerostl v emocionálně silně zatěžující a vleklý konflikt.

b) U sporu již probíhajícího může napomoci nalezení rychlého, oboustranně akceptovaného smírného řešení, které tudíž bude do budoucna stranami respektováno.

c) Včasné řešení sporu pomocí mediace může předejít tomu, že bude muset být vyvoláno soudní řízení týkající se nezletilého dítěte (tj. zejm. úpravy jeho výchovy, styku s tím či oním rodičem atd.).⁸⁾

Ustanovení čl. 13 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí tedy odráží přesvědčení smluvních stran

o pozitivním významu mediace v rodině. Je-li s mediací započato ve vhodném okamžiku, může její přínos spočívat především v tom, že vznikající konflikt nepřeroste přes únosnou mez, neboť bude podchyten a usměrňován mediátorem směrem k dosažení oboustranně přijatelného řešení.

II.2. Doporučení Rady Evropy No. R (98)1

V závěru výše zmíněné třetí Evropské konference o rodinném právu byl přijat požadavek na přípravu mezinárodního dokumentu o zásadách týkajících se mediace nebo jiných postupů při řešení rodinných rozepří. Úkolu se ujal výbor expertů pro rodinné právo pod vedením Evropského výboru pro právní spolupráci, který vypracoval Doporučení Rady Evropy o mediaci v rodině (dále jen „Doporučení“).⁹⁾

Doporučení je rozděleno do osmi částí. Každá z těchto částí se vyjadřuje ke klíčovým otázkám spojených s mediací v rodinných věcech.

První bod Doporučení pojednává o oblasti použití mediace v rodinných věcech. Podle něj má mít místo ve všech sporech mezi členy téže rodiny, tvořené buď pokrevním příbuzenstvím, nebo vzniklé uzavřením sňatku, a mezi osobami, které žijí nebo žily v rodinných vztazích podle předpisů národního práva.

Druhý článek pojednává o organizaci mediace a hned pod písmenem a) obsahuje zásadní ustanovení: „Mediace by zásadně neměla být povinná.“¹⁰⁾ Jde o jeden z klíčových znaků mediace, který ji odlišuje od soudního projednávání sporu (srov. níže).

Třetí článek Doporučení pojednává o průběhu procesu mediace. Mediátor má být vzhledem ke stranám sporu nestranný a neutrální. Má respektovat názory stran a udržovat jejich rovnost při vyjednávání. Mediátor nemá stranám vnucovat řešení. Mediace je vedena tak, aby stranám bylo zaručeno soukromí. Mediátor by měl postupovat zvláště ve prospěch dětí a chránit jejich zájmy, měl by se soustředit na to, aby v rodičích posílil zájem o potřeby dětí, a měl by jim připomenout odpovědnost za spokojený život jejich dětí a za jejich výchovu. V souvislosti s posouzením vhodnosti či nevhodnosti mediace by mediátor měl věnovat pozornost zejména tomu, zda v minulosti došlo mezi stranami k násilí, nebo zda nehrozí takové násilí v budoucnu, a snažit se v tomto směru o řešení dohodou mezi stranami.

Podle čtvrtého článku by státy měly usnadnit proces schvalování dohod o mediaci prostřednictvím soudu nebo jiných příslušných orgánů, které strany sporu o schválení požádají a prostřednictvím národní právní úpravy zajistit výkon takto potvrzených dohod.

⁹⁾ Cit. dle RADVANOVÁ, S. Význam rodinné mediace. *Právo a rodina*, 2001, č. 6, s. 10.

¹⁰⁾ *Mediation should not in principle be compulsory.*

⁷⁾ Evropská úmluva o výkonu práv dětí byla přijata dne 25. ledna 1996 ve Štrasburku. Jménem ČR byla podepsána dne 26. dubna 2000 a její text byl uveřejněn pod č. 54/2001 Sb. m. s.

⁸⁾ Pro úplnost se sluší uvést, že vyřešení konfliktu v raném stádiu jeho vzniku může mít pro případné řízení týkající se nezletilého dítěte také ten význam, že soudní řízení sice proběhne, avšak jeho předmětem již nebude meritorní řešení konfliktu, nýbrž pouhé schválení dohody uzavřené jako výsledek proběhnuvší mediace. Soudní řízení se v tomto případě omezi zpravidla na zkoumání otázky, zda uzavřená dohoda neodporuje zájmům dítěte.

Text doporučení není příliš rozsáhlý. „Jeho formulace jsou ovšem pregnantní, vystihující přesně podstatu věci.“¹¹⁾

III. Odezva napříč Evropou a situace v ČR

Vývoj v právní úpravě a praktického přístupu k mediaci v jednotlivých státech přiléhavě vystihl Casals: „Obecně řečeno, rodinná mediace prochází v jednotlivých evropských státech obdobnými fázemi: 1) Je s nadšením objevena profesionály, kteří se zabývají konflikty v rodině. 2) Poté se tyto profesionálové organizují do asociací za účelem propagování a vykonávání mediace. 3) V další fázi národní zákonodárství občas zmiňuje rodinnou mediaci jako užitečný mechanismus pro řešení sporů souvisejících s rozchodem či rozvodem, vhodnější než soudní proces. 4) Nakonec se rodinná mediace dočká detailní právní úpravy, či je zahrnuta do širšího rámce upravujícího mediaci v civilních a obchodních věcech.“¹²⁾

Tak např. ve Francii může soudce při rozvodu stranám nejen navrhnout, aby zvážily možnost mediace, nýbrž jim může nařídit, aby se s mediátorem setkali. Účelem takto nařízeného setkání však není zahájení mediace, nýbrž podrobnější seznámení se s možnostmi, které mediace nabízí. Rozvádějící se manželé se pak na základě získaných informací rozhodnou, zda této možnosti využijí, resp. mediátor sám by měl zvážit, zda je mediace v jejich konkrétním případě vhodná.

Jaká je situace ohledně rodinné mediace v České republice? Pokud jde o úpravu rodinné mediace v právních předpisech, ať už v jakékoli podobě, pak je třeba uvést, že koncepční řešení stále chybí. Je pravdou, že v roce 2005 vrcholily snahy připravit pilotní projekt mediace v netrestních věcech. Šlo o iniciativu Sdružení pro probaci a mediaci v justici. Z internetových stránek tohoto projektu však lze zjistit, že práce ustrnulý na podzim roku 2005.¹³⁾ Mediace v České republice našla tedy zatím odezvu pouze ve věcech trestních, a to v zákoně č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě.

V praxi se však lze setkat s tím, že v rámci výkonu preventivní a poradenské činnosti, kterou vykonávají orgány sociálněprávní ochrany dětí, je rodičům dětí, kteří se rozvedli či rozešli, více či méně častěji alespoň podávána informace o možnostech, které rodinná mediace při řešení přetrvávajícího konfliktu nabízí. V některých případech je dokonce doporučováno navštívit konkrétně zvoleného mediátora za

účelem získání bližších informací o mediaci. Takto podaná informace, či doporučená informativní schůzka s mediátorem, plně odpovídá pojetí mediace podle Doporučení jako aktivity dobrovolné, pro kterou se účastníci rozhodnou sami, na základě své svobodné vůle, čímž jedině bude mezi nimi zaručena rovnost v mediačním řízení (srov. již výše).

Lze se ovšem v rámci praxe orgánů sociálněprávní ochrany dětí (dále jen OSPOD) setkat také s přístupem odlišným. V něm se ze strany OSPOD mediace rodičům (či jednomu z nich) předestírá jako jeho povinnost, která je v zájmu dítěte. V případě neochoty či nesouhlasu rodičů je jim dokonce mediace ukládána podle § 12 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálněprávní ochraně dětí, v platném znění (dále jen „zákon o sociálněprávní ochraně“). Takovýto přístup je ovšem odrazem naprosté neznalosti základních principů, na nichž je mediace založena. Podle Doporučení by mediace neměla být povinná. Skutečnost, že osoby, mezi nimiž vyvstal spor či konflikt, se mohou svobodně rozhodnout, zda možnosti tohoto způsobu řešení sporu mezi nimi využijí či nikoli, staví mediaci do ostrého protikladu vůči soudnímu řízení, v němž si soud může spolupráci účastníků vynutit donucovacími opatřeními, jako je ukládání pořádkových pokut, předvedení atd. To, že mediace nemá být nařizována, nýbrž má být dobrovolná,¹⁴⁾ je odrazem zásadního požadavku, který je předpokladem pro úspěch mediace vůbec: mezi účastníky konfliktu musí být rovnost. „Pokud neexistuje alespoň relativní rovnost, slabší strana (finančně, psychicky, společensky) je znevýhodněna. To ji nutí ke smlouvání. Nerovnost produkuje nepřiměřené dohody, které zvýhodňují silnější ze stran. Problémy nerovnosti jsou naléhavé zvláště v rozvodové mediaci. Rozpor v síle stran byl označen jako nejdůležitější faktor pro vyloučení některých rozvodových případů z mediace. Jiná situace nastane v případech, kdy vztah obou partnerů je nerovný a navíc jeden z partnerů zažívá před druhým strach. Tyto případy nastávají u konfliktů spojených s násilím.“¹⁵⁾

Uložení mediace jako povinnosti, ergo ze strany správního orgánu, tedy zjevně koliduje s požadavky pro to, aby mediace mohla být úspěšná. Nerozhodnou-li se totiž strany konfliktu pro proces řízeného vyjednávání dobrovolně, je tím hodnota dosažené dohody mezi nimi devalvována tím, že je vynucena státní mocí. Absentuje zde tedy prvek dobrovolného a oboustranného konsenzu na řešení situace. Dalším negativním aspektem je skutečnost, že takovýto postup OSPOD naprosto nemůže zaručit, aby v mediaci, k níž se strany z povinnosti dostaví, jednaly tak, aby došlo k řešení konfliktu alespoň v základních rysech. Je tomu tak proto, že je-li výsledkem úspěšné

¹¹⁾ RADVANOVÁ, S. Význam rodinné mediace. *Právo a rodina*, 2001, č. 6, s. 10.

¹²⁾ CASALS, M. M. *Divorce mediation in Europe. An Introductory outline 1*. Gitina : University of Girona, 2005, s. 3. (Online. <http://www.ejcl-org/92/art92-2.html>. Citováno 11. 09. 2008.)

¹³⁾ Poslední zpráva na stránkách projektu (http://www.mediace-projekt.cz/index_u.php?log=u) je ze dne 23. 10. 2005 a informuje o přípravě pilotního projektu.

¹⁴⁾ Od uvedeného je nutno rozlišovat případné uložení povinného setkání s mediátorem za účelem podání informace o možnosti řešit konflikt pomocí mediace, resp. kvůli posouzení, zda konkrétní případ je vhodný pro mediaci.

¹⁵⁾ HOLÁ, L. Mediace a možnosti jejího využití. *Právo a rodina*, 2006, č. 5, s. 11.

mediace uzavření dohody o řešení konfliktu, pak není v moci žádného orgánu, aby uzavření takové dohody stranám vnutil. To nemůže činit ani mediátor, jehož úkolem je pouze řídit a usměrňovat vzájemnou komunikaci mezi stranami. Pokud se tedy budou strany mediace účastnit, avšak bez úmyslu konflikt řešit a postupně dospět k nějaké dohodě, pak je jejich účast na takovéto „mediaci“ naprosto zbytečná. Výsledkem takového postupu OSPOD pak bude neochota rodičů k jakékoli další spolupráci s OSPOD, neboť namísto pomoci jim bylo vnučeno to, co mohlo mít úspěch jen při zachování principu dobrovolnosti.

Kromě hodnocení tohoto postupu z hlediska základních principů, na nichž je mediace založena, je třeba posoudit také soulad takového postupu s platným právem. Ustanovení § 12 odst. 1 zákona o sociálněprávní ochraně zní:

„Obecní úřad obce s rozšířenou působností může uložit rodičům povinnost využít pomoc odborného poradenského zařízení, pokud rodiče

a) nezajistili dítěti odbornou poradenskou pomoc, ačkoli dítě takovou pomoc nezbytně potřebuje a obecní úřad obce s rozšířenou působností takovou pomoc předtím doporučil,

b) nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci, zejména při sporech o úpravě výchovy dítěte nebo úpravě styku s dítětem.“

Toto ustanovení tedy umožňuje OSPOD, aby rodičům¹⁶⁾ uložil povinnost využít pomoc odborného poradenského zařízení ve dvou případech.

První z nich dopadá na situaci, kdy pomoc potřebuje dítě (a to nezbytně) a rodiče mu ji nezajistili. Z uvedeného je jasné, že podle tohoto ustanovení nelze uložit žádnou povinnost, která by nesměřovala k práci s dítětem. Mediace jako proces, v němž se nestranná osoba pokouší přivést sporné strany k urovnání při užití různých postupů,¹⁷⁾ se jednoznačně zaměřuje pouze na strany sporu, v případě rozvodové mediace tedy na rozvádějící se manžele, resp. rozcházející se partnery při ukončení nesezdaného soužití. Podle tohoto ustanovení tedy mediaci nelze rodičům dítěte nařídít za žádných okolností.

Ve druhém případě jde o situaci, kdy rodiče nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte, zejména při sporech o úpravě výchovy dítěte nebo úpravě styku s dítětem, přičemž neschopnost rodičů tyto problémy řešit je takové intenzity, že je třeba jim k řešení poskytnout odbornou poradenskou pomoc. V tomto případě nejde o pomoc cílenou vůči dítěti, jako je tomu v písm. a), nýbrž jde o pomoc, která bude poskytnuta¹⁸⁾ rodičům a bude cílena pouze na ně. Zá-

kon o sociálněprávní ochraně příkladmo vyjmenovává dvě situace, v nichž se takto má (ovšem při splnění dalších podmínek) postupovat. Za prvé jde o spory o úpravě výchovy dítěte. Úprava výchovy nezletilého dítěte je důležitou součástí rozvodového řízení. Podle § 25 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění (dále jen „zákon o rodině“) nelze manželství rozvést, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu.¹⁹⁾ V této situaci tedy může OSPOD rodičům nařídít, aby využili pomoci odborného poradenského zařízení. Z toho ovšem plyne, že uvedený případ se již nevztahuje na situaci, kdy je výchova dítěte již upravena. Totéž platí i o druhém případě, totiž o problémech při úpravě styku rodiče s dítětem. Je-li již styk druhého rodiče s dítětem upraven, nejde o stav, na který dopadá příkladmo uvedená situace. Dochází-li k problémům i za situace, kdy jsou již výchova dítěte i styk rodičů s ním upraveny, nejde přímo o situace uvedené v příkladném výčtu. Přesto je však zřejmé, že uvedené ustanovení lze aplikovat i v tomto případě. Účelem ustanovení totiž je, jak vyplývá z příkladného výčtu, zajistit řešení problémů spojených s výchovou dítěte. Tyto problémy se mohou vyskytovat jak před tím, než budou výchova i styk s dítětem upraveny, tak samozřejmě i poté.

K úplnému porozumění tomuto ustanovení ovšem ještě zbývá osvětlit výraz „odborné poradenské zařízení“. Jenom na toto zařízení může totiž OSPOD rodiče dítěte ve svém rozhodnutí odkázat. Odborné poradenské zařízení je takové zařízení, které může poskytovat poradenskou činnost. Ta je definována v § 11 zákona o sociálněprávní ochraně jako soubor několika dílčích činností.^{20), 21)} Z uvedeného ustanovení je zřejmé, že jsou to pouze orgány státu, které mohou vykonávat tuto poradenskou činnost v plném

¹⁹⁾ Soud rozhoduje také za situace, kdy rodiče nezletilého dítěte spolu nežijí a o úpravě výchovy a výživy dítěte se nedohodnou (§ 50 zákona o rodině).

²⁰⁾ Ustanovení § 11 odst. 1 cit. zák. zní: „Obecní úřad obce s rozšířenou působností

- a) pomáhá rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě,
- b) poskytuje nebo zprostředkovává rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte a při péči o dítě zdravotně postižené,
- c) pořádá v rámci poradenské činnosti přednášky a kurzy zaměřené na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a jeho výchovou,
- d) poskytuje osobám vhodným stát se osvojiteli nebo pěstouny poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče, zejména v otázkách výchovy dítěte.“

²¹⁾ Ustanovení § 11 odst. 2 cit. zák. zní: „Krajský úřad zajišťuje

- a) přípravu fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny a poskytuje těmto osobám poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu,
- b) osvojitelům nebo pěstounům poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče, zejména v otázkách výchovy.“

¹⁶⁾ Případně i jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte podle § 12 odst. 3 cit. zák.

¹⁷⁾ SMOLÍK, P. In WINTEROVÁ, A. et al. *Civilní právo procesní*. 3. vyd. Praha: Linde Praha, a. s., 2004, s. 639.

¹⁸⁾ Případně bude rodičům uloženo, aby pomoci využili.

rozsahu. Jiné subjekty mohou tuto činnost poskytovat jen tehdy, pokud jsou osobami pověřenými k poskytování sociálněprávní ochrany na základě rozhodnutí o pověření k výkonu takové činnosti (§ 48 odst. 1 zákona o sociálněprávní ochraně). Toto pověření může být zájemci vydáno jen za splnění podmínek uvedených v § 49 cit. zák. Avšak ani osoba, které je pověření k výkonu sociálněprávní ochrany vydáno, nemůže vykonávat všechny složky poradenské činnosti podle § 11 cit. zák., nýbrž pouze ty, které jsou uvedeny pod písmeny a) až c) v odstavci prvním. Důležité je právě písmeno a), podle kterého jde o pomoc při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě. Přetrvávající rozpory mezi rodiči nepochybně jsou „jiným problémem“ při péči o dítě, neboť na dítě působí ve výsledku negativně. Poskytnutí pomoci ve formě mediace ohledně řešení konfliktních otázek tedy v tomto směru může napomoci k vyřešení konfliktu, což bude pro dítě přínosné.

Nazíráme-li tedy na možnost nařízení mediace čistě z hlediska platného práva, můžeme říci, že v případě podle § 12 odst. 1 písm. b) zákona o sociálněprávní ochraně by mohl OSPOD uložit rodičům povinnost využít pomoci odborného poradenského zařízení pověřeného k činnostem podle § 11 odst. 1 písm. a), přičemž forma této pomoci by spočívala v mediaci.

Jenomže nazíráno prakticky to znamená, že většina mediátorů, kteří nabízejí své služby, je pro OSPOD k těmto účelům nepoužitelná, neboť nejsou osobami pověřenými k výkonu sociálněprávní ochrany podle § 48 zákona o sociálněprávní ochraně.

Konečně, pokud na možnost nařídit mediaci pohlédneme prizmatem základních zásad rodinné mediace, pak nelze než uzavřít, že rodičům lze nařídit na nejvyšší setkání s mediátorem, ale už nikoli „povinnost mediovat“, ergo povinnost dospět v procesu mediace k nějaké dohodě.

IV. Závěr

Jak bylo ukázáno, rodinná mediace je vybudována na určitých principech, mezi nimiž má čelní místo princip dobrovolného rozhodnutí stran pro volbu mediace jako jednoho z možných způsobů řešení konfliktu. I když lze dospět k závěru, že nařízení mediace rodičům nezletilého dítěte je podle současné úpravy teoreticky možné (pokud nalezneme mediátora, který je osobou pověřenou výkonem sociálněprávní ochrany), nelze přitom přehlížet omezení, která vyplývají z podstaty mediace jako takové. Mediátor není poradcem, který rodičům předestírá své návrhy na řešení konfliktu. Ostatně, aby tak mohl činit v záležitostech, které se dotýkají nezletilého dítěte, by musel mít příslušné odborné vzdělání.²²⁾ Z toho plyne, že už vůbec není v moci mediátora, aby rodičům řešení konfliktu vnutil, ať už bylo navrženo jím

samotným nebo někým jiným. V případě jakéhokoli nátlaku je totiž rovnost stran při řešení konfliktu porušena. Mediátor tedy musí respektovat zásadu rovnosti stran, a především zásadu dobrovolného rozhodnutí mediaci podstoupit. Praktickým výrazem této zásady je pak možnost kterékoli ze stran od mediace kdykoli a bez udání důvodu odstoupit.²³⁾

K tomu, aby mohla rodinná mediace plnit svůj účel a k tomu, aby se její podstata stala lépe pochopitelnou i pro širokou veřejnost, by přispělo, pokud by byla uvedena jako samostatná a specifická složka poradenské činnosti v § 11 zákona o sociálněprávní ochraně. Stejně tak by mělo být ve zvláštním ustanovení uvedeno, jakým způsobem má OSPOD k mediaci přistupovat. Samotné podstatě mediace se přitom příčí takové pojetí, podle něž by OSPOD mohl rodičům dítěte mediaci či uzavření dohody v mediaci nařídit. Je tomu tak proto, že podstatou mediace je dobrovolnost a dále proto, že nikoli každý konkrétní případ je pro mediaci vhodný. Posouzení, zda v tom či onom případě mediace vhodná je či není, zůstává na mediátorovi, který je k tomu odborně způsobilý, zatímco OSPOD takovou odbornost nemá. Ustanovení o rodinné mediaci může tedy obsahovat nanejvýše možnost, aby OSPOD uložil rodičům nezletilého dítěte povinnost se k mediátorovi dostavit za účelem podání informace o možnostech mediace, včetně případného posouzení, zda se jejich konkrétní situaci hodí řešit ve formě mediace.

■ SUMMARY

Family Mediation Obligatory?

The article focuses on mediation in family disputes. Firstly, the specific nature of disputes inside the family is outlined and two main types of them are mentioned. Main principles of family mediation are explained (in accordance with the Recommendation No. R (98)1 of the Committee of ministers of the Council of Europe). The practice of some authorities in Czech Republic, tending to order the mediation to parents of a minor as a duty, is described and contrasted with the principles of mediation. As an outcome, the author makes a recommendation *de lege ferenda*, solving this problem.

²²⁾ Takovým vzděláním samozřejmě není vzdělání týkající se mediace jako takové.

²³⁾ To ostatně stanoví i čl. 3.3 odst. 2 Evropského kodexu chování pro zprostředkovatele (jedná se o dokument doporučující povahy).